

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA
XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

2025-yil 18-oktabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK
TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

2025-yil 18-oktabr

Toshkent – 2025

**KLASİK TÜRK EDEBİYATININ DOĞU SAHASINDA SEVGİLİ İÇİN
KULLANILAN BİR İFADE KÖRKE BAY (KÖRKKE BAY, GÖRGE BAY)
AN EXPRESSION USED FOR LOVERS IN THE EASTERN FIELD OF
CLASSICAL TURKISH LITERATURE IS KÖRKE BAY (KÖRKKE BAY,
GÖRGE BAY)**

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2025.18.10/FNGR4257

Dr. Muhterem Saygın
Millî Eğitim Bakanlığı
Nalan-Mustafa Kaynak BİLSEM
muhteremsaygn213@gmail.com

Özet. *Klasik Türk edebiyatında sanatkârlar, çağın zihniyetine uygun olarak sevgiliyi evrendeki tüm varlık ve kavramlarla ilişkilendirmişler, sevgiliye dair farklı adlandırmalar ve nitelendirmelerde bulunmuşlar, onun hakkında farklı hayal ve tasavvurlar oluşturmuşlardır. İki sözcüğünün birleşmesinden meydana gelen körke bay (körkke bay, görke bay), klasik Türk edebiyatının doğu sahasında sevgili için kullanılan bir ifadedir. Körke ve bay sözcükleri, “go’rga” ve “boy” şeklinde Özbek Türkçesi söz varlığında yer almaktadır. Körk kelimesinden türemiş olan “körtle” veya “körkle” sözcükleri Yenisey Yazıtları E-10’da ve E-52’de de geçmektedir. Dolayısıyla körke bay (körkke bay, görke bay) ifadesi üzerine yapılacak bir inceleme, Türk toplumunun tarihi süreç içinde güzele, güzelliğe ve dolayısıyla da sevgiliye dair tasarıları hakkında fikir sahibi olmamıza katkı sunabilir. Körke bay (körkke bay, görke bay), Seyf-i Sarâyî’nin (?-1394’ten sonra) Kıpçak Türkçesiyle istinsah ettiği Gülistan Tercümesi’nde üç, Kutb’un Hüsrev ü Şîrîn mesnevisinde bir, Lutfî’nin (1366/1367-1462/1463) divanında bir, Ali Şîr Nevâyî’nin (1441-1501) Garâ’ibü’s-Sıgar adlı divanında iki, Fevâidü’l-Kiber adlı divanında ise üç kez zikredilmiştir. Bu çalışmanın amacı körke bay (körkke bay, görke bay) kelimesinin anlamını açıklamak, ardından yukarıda adı geçen eserlerde sevgili için kullanılan körke bay (körkke bay, görke bay) ifadesiyle ilgili sanatkârların oluşturdukları hayal ve tasavvurları incelemektir.*

Anahtar kelimeler: *Klasik Türk edebiyatı, Doğu sahası Türk edebiyatı, Çağatay edebiyatı, Özbek Türkçesi, Güzellik, Sevgili, Körke Bay (Körkke Bay, Görke Bay).*

Annotation. *In classical Turkish literature, artists, in keeping with the contemporary mindset, associated the beloved with all beings and concepts in the universe, offering different names and descriptions for the beloved, and creating diverse fantasies and visions about him. The word “körke bay” (körkke bay, görke bay), formed by combining two words, is a term used for the beloved in the eastern region of classical Turkish literature. The words “körke” and “bay” also appear in the Uzbek Turkish vocabulary as “ko’rka”, “go’rga”, and “boy”. The words “körtle” or “körkle”, derived from the word “körk”, also appear in Yenisei*

Inscriptions E-10 and E-52. Therefore, an examination of the expression “körke bay” (körkke bay, görke bay) can contribute to our understanding of Turkish society's historical perceptions of beautiful, beauty, and hence, the beloved. The word “körke bay” (körkke bay, görke bay) is mentioned three times in the Gülistan Translation, transcribed in Kipchak Turkish by Seyf-i Sarayi (?-after 1394), once in Qutb's Hüsrev ü Şîrîn masnavi, once in Lutfi's (1366/1367-1462/1463) divan, twice in Ali Şîr Nevâyî's (1441-1501) divan titled “Gara'ibü's-Sıgar”, and three times in his divan titled “Fevâyidü'l-Kiber”. The purpose of this study is to explain the meaning of the word “körkke bay” (körkke bay, görke bay), and then to examine the imaginations and conceptions created by artists regarding the expression “körkke bay” (körkke bay, görke bay), used for beloved in the aforementioned works.

Keywords: *Classical Turkish literature, Eastern field Turkish literature, Chagatai literature, Uzbek Turkish, Beauty, Dear, Körke Bay (Körkke Bay, Görke Bay).*

Klasik şiirimizin zihniyet dünyasında sevgili, sınırsız güzelliğe sahiptir. Bu zihniyet içinde yetişen şairler sevgiye, aşka dolayısıyla sevgiliye dair her şeyi doğada temaşa ettikleri güzelliklerle ilişkilendirmişlerdir. “*Bu şiir kâinatın yaratılış sebebini, gezegenlerin dönüşünü, gece ve gündüzün oluşmasını, yağmurun yağışını, bülbülün ötüşünü, pervanenin mum çevresinde dönüşünü; kısacası dünyada var olan her şeyi ve hareketi “aşk” ile izah etme inceliğine erişen bir zihniyetin şiiridir*” [Şentürk, C. 1, 2007, s. 371].

Klasik Türk şiirinde sevgilinin mahiyeti belirsizdir. Klasik şiirimizin “*tipik bir özelliği de sevgilinin tek beyitte yerine göre Allah, peygamber, zamanın padişahı, kendisine değer verilen büyük bir insan yahut karşı cinsten bir sevgiliye varıncaya kadar genişleyebilen hüviyeti meçhul, daha doğrusu herkese ve her meşrebe göre değişebilen bir sevgili yelpazesini aynı anda oluşturabilmesidir*” [Şentürk, C. 1, 2007: 381]. Körke bay (körkke bay, görke bay) sözcüğünün kavram alanı, bu meçhul sevgiliye dair oluşturulan farklı tasarımlara uygun bir zemin hazırlamıştır.

1. Sözlük Anlamı

El-Luğâtu'n-Nevâiyye ve'l-İstişhâdâtu'l-Çağâtâiyye adlı sözlükte körkke bay şeklinde okunmuş olan bu sözcük “*Cemâle ganî demek olur; yani cemâlinde kusûri yok*” [Kaçalın, 2011: 737] denilerek açıklanmıştır. Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğünde kelime görke bay şeklinde okunmuş ve anlamı “*güzellikte eksiksiz ve zengin, çok güzel*” [Rahimi, 2016: 1030] şeklinde verilmiştir. Şeyh Süleyman Efendi Sözlüğünde ise görkebay şeklinde okunan sözcük hakkında şu açıklama yapılmıştır: “*Sâhib-i hüsn ve cemâl, ziyâde güzel olan, meh-likâ, ‘arûs, gelin*” [Durgut, 1995: 551]. Çağatay Türkçesi Sözlüğünde görk sözcüğünün “*güzellik, gösteriş*”, görkemek eyleminin “*güzel olmak, güzelleşmek*” görke bayın ise (1) “*fazlasıyla güzel olan, ay yüzlü*” (2) “*gelin, gelin kız*” [Ünlü, 2013: 403] anlamına geldiği ifade edilmiştir. Söz konusu sözlüklerde belirtildiği üzere kelime

güzellikçe zengin, güzelliği çok anlamına gelmektedir. Şeyh Süleyman Efendi ve Çağatay Türkçesi Sözlüğünde verilen bilgilerden güzel kadınlar ve gelinler için de bu tabirin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Özbek Tilinin İzahlı Lügati'nde verilen bilgiye göre go'rga, “yaxshi ve ishqilip” [Begmatov, Hojiyev ve Mirzayev, 2022: 276] manasına gelmektedir. Aynı sözlükte “ko'rk ve ko'rkem” sözcüğü hakkında sırasıyla şu açıklamalar yapılmıştır: “Husn, chiroy, go'zallik”, “ko'rinishi yoqimli, chiroyli, go'zal” [Begmatov, Hojiyev ve Mirzayev, 2022: 1000]. Söz konusu sözlükte “boy” kelimesinin anlamı ise “1. Mol-dunyosi, davlati, boyligi ko'p; badavlat, davlatmand” [Begmatov, Hojiyev ve Mirzayev, 2022: 568] şeklinde verilmiştir.

Karamanlıoğlu bu ifadenin doğu sahasına has bir deyiş olduğunu belirttiikten sonra körke bay (körkke bay, görke bay) hakkında şu bilgileri vermiştir: “*Körkke bay, bu şivenin tipik bir sözü olup, bildiğimize göre diğer sahalarda pek rastlanmamaktadır. Şekle göre manası güzelliğe zengindir ve güzel için kullanılmaktadır. Körk-ke bay biçiminde okunabilir ise de gerek metindeki bu misalde gerekse Gülistan tercümesinin sonuna eklenmiş bulunan ve A. Bogrogligeti tarafından yayınlanan Seyf-i Sarâyî'nin telif şiirlerinde geçen diğer iki misalde yazılış körke-bay okunabilecek şekildedir. Kutbun Hüsrev ü Şirin'inde de rastlanan bu söze A. Zajaczkovski de dikkat çekmiştir. Taymas, Samoiloviç'in de bu söz üzerinde durduğunu kaydetmektedir*” [Karamanlıoğlu, 1978: 180].

Dede Korkut Hikâyelerinde görklü sözcüğünün sadece Allah (Görklü Tanrı) [Gökyay, 2000: 2, 78, 102, 103], Hz. Muhammed (adı görklü Muhammed) [Gökyay, 2000: 29, 57, 73, 74, 82, 88, 89], (adı görklü Muhammed Mustafa) [Gökyay, 2000: 30, 97, 104, 114, 133, 144, 152], (adı görklü Mehmed Mustafa) [Gökyay, 2000: 58] ve Kur'an-ı Kerim'i (Tanrı ilmi Kur'an görklü) [Gökyay, 2000: 2] nitelemek ve belirtmek için tercih edilmesi, bu sözcüğün hususi ve kâmil bir güzelliği ifade etmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Zira Dede Korkut Hikâyelerinde görk kelimesi, güzel sözcüğüyle anlam bakımından tam örtüşmemektedir. Görk, maddi ve manevi güzelliği bir bütün olarak ifade etmektedir. Bu durum klasik Türk edebiyatının doğu sahasında sevgili için kullanılan körke bay (körkke bay, görke bay) hakkında oluşturulan hayal ve tasavvurlara da sirayet etmiş olmalıdır.

2. Körke bay (körkke bay, görke bay) ile İlgili Oluşturulan Hayal ve Tasavvurlar

Kutb'un Hüsrev ü Şîrin adlı mesnevisinde körke bay (körkke bay, görke bay) kendisinden uzak kalınmaya tahammül edilemeyecek kadar güzel bir sevgiliyi tasvir etmek için kullanılmıştır.

Êrür men müstehâq ey körke bayım

Niçe sendin yırağ muntêg turayım [Tokay, 2017: 439]

(Ey güzellik zengini! Ben sana layığım. Senden uzak nasıl öyle durayım?)

Madde fanidir. Klasik Türk edebiyatında ölüm, maddeden kurtulmak demektir. Âşık, sevgilinin yan bakışıyla ölmeye razıdır ve sevgilinin yan bakışı (kıya bakış), âşığı öldürür. Sevgilinin yan bakışı, her ne kadar menfi bir eylem

olarak görünse de hem sevgilinin âşığa tegafül etmemesi hem de âşığı maddeden kurtarıp manaya erişirmesi bakımından müspet sonuçlar doğurmaktadır. Bu bakımdan aşağıdaki beyte göre zavallı âşık (Lutfi-i miskîn) öldüğünde sevgiliye dua etmektedir. Körke bay (körkke bay, görke bay), güzellikçe zengin anlamına geldiğinden Lutfi, İslam'da zenginlerin fakirlere zekât vermesi gerektiği hususunu da hatırlatarak sevgilinin yan bakışını güzellik zekâtı olarak tasavvur etmiştir.

Bir kıya bakşaj zekât-ı hüsn için ay körkke bay

Lutfi-i miskîndin ölgünçe du'â bolsun saña [Bağci, 2019: 32]

(Ey güzellik zengini! Güzelliğinin zekâtı olarak bir kere yan bakışla baksan zavallı Lutfi öldüğünde sana dua eder.)

Eskiden hilal görününce bayramın geldiği anlaşılırmış [Pala, 2003: 236]. Seyf-i Sarâyî, sevgilinin kaşını yeni aya yani hilale benzetmiştir. Bayramda insanlar güzel kıyafetler giyerek mesire yerlerine giderler. Böylece âşığın bayramda sevgiliyi görebilme ihtimali ortaya çıkmaktadır. Beyte göre bayram sevgiliye kavuşma, oruç ise sevgilinin rızasını elde etmek ve ona kavuşmak için çekilen sıkıntılardır.

Yâni aydur kaşın ey körke bayım

Kılır bayram yüzünü körse sâ'im [Sertkaya, 2017: 119]

(Ey güzellikçe zengin olan güzelim! Kaşın yeni aydır. Oruçlu yüzünü görse bayram eder.)

Şiir güzeli ve güzelliği nazmetme sanatıdır. Bu sebeple güzelliği çok olan sevgili, şiirin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Beyte göre güzellik zengini olarak nitelendirilen sevgilinin güzelliklerinin anlatıldığı şiiri dinlemek aynı zamanda ferahlık vesilesidir.

Müferrih nazm etip Seyf-i Sarâyî

Sıfâtını okur ey körke bayım [Sertkaya, 2017: 119]

(Ey güzellik zengini! Seyf-i Sarâyî! [Seni] iç açıcı olarak nazm edip senin niteliklerini okur.)

Seyf-i Sarâyî aşağıdaki beyitte körke bay (körkke bay, görke bay) olarak nitelendirdiği sevgilinin hem fiziki hem de manevi güzelliğini vurgulamaktadır. Sevgilinin servi boyu ve dolunay şeklindeki yüzü onun fiziki güzelliğini, ilim ve erdem ise manevi güzelliğini simgelemektedir.

Ol boyı serv ü cemâlı tolun ay

'ilm ü erdem birle kâmil körke bay [Sertkaya, 2017: 119]

(Boyu servi ve güzelliği dolunay, ilim ve erdem ile tam bir güzellik zengini.)

Yezd şehrinin ipek örtüleri meşhurdur [Saygın, 2022: 384]. Ali Şîr Nevâyî aşağıdaki beyitte kaş ile hilal arasında ve sevgilinin yüzünün yuvarlaklığı ile ayın yuvarlaklık çizgisi arasında bir şekil benzerliği oluşturmuştur.

Gird-i yezdî mi'cer astıda kaşın ay körke bay

Bar anın dik kim körüngey gird içindin yeñi ay [Kut, 2003: 477]

(Ey güzellik zengini! Yezd yemenisi altındaki kaşın, ayın yuvarlaklık çizgisi içindeki yeni ay gibidir.)

Aşağıdaki beyitte Ali Şîr Nevâyî, körke bay (körkke bay, görke bay) kelimesinin güzellik bakımından zengin anlamını da anımsatmıştır. Âşık ise fakir ve kimsesiz bir kişi gibi tasvir edilmiştir. Şair böylece sevgili ve âşık arasındaki sosyal statü eşitsizliğine de vurgu yapmaktadır.

Ay Nevâyî sohbetiñdin kalsa 'âr ol görke bay

Yoq 'aceb nivçün ki sinsin bir gedâ ol barlıg [Kut, 2003: 243]

(Ey Nevâyî, o güzellik zengini seninle sohbet etmekten utansa buna şaşılmaz, niçin [dersen] sen bir fakirsin o zengin.)

Nevâyî'nin sevgili için kullandığı körke bay (körkke bay, görke bay) tabiri üzerinden en yaygın şekilde oluşturduğu tasavvur zenginlerin fakirlere zekât vermesi mazmunudur. Aşağıdaki beyte göre güzellikçe zengin olan sevgili, güzelliğinden ve lütfundan diğer insanları mahrum etmemelidir. Bu durum dini bir gerekçeye dayandırılarak ifade edilmiştir. Zekât fakirlere verilir. Âşık fakir ve kimsesizdir bu yüzden zekât için en uygun kişinin kendisi olduğunu söyleyerek körke bay (körkke bay, görke bay) olarak nitelendirilen sevgilinin güzellik zekâtını kendisine vermesini arzu eder.

Ger zekât-ı hüsn üleşmek istesen iy körkebay

Bil yakîn kim uşbu muñluğ dik tapılmas müstahîk [Kaya, 1996: 304]

(Ey güzellik zengini! Güzellik zekâtını vermek istiyorsan şunu iyi bil ki bu zavallı gibi layık bulunmaz.)

Aşağıdaki beyitte sevgilinin güzelliği tabiattaki başka güzelliklerle kıyaslanmaktadır. Güzellik zengini olarak nitelendirilen sevgilinin (körke bay, körkke bay, görke bay) yüzü ile ay arasında, sevgilinin mavi başörtüsü ile gökyüzü arasında bir münasebet kurulmuştur. Neticede körke bayın (körkke bay, görke bay) sözcük anlamı da anımsatılarak sevgili güzellikçe üstün bulunmuştur.

Kökte ayğa yoq Nevâyî meyli zâhir bolğalı

Mâvi yağlıgdn yüzüñnün pertevi iy körkebay [Kaya, 1996: 568]

(Ey güzellik zengini! Mavi yaşmağından yüzünün aydınlığı ortaya çıktığından beri Nevâyî'nin gökteki aya meyli yoktur.)

Ali Şîr Nevâyî'nin körke bay (körkke bay, görke bay) tabiri ile ilgili oluşturduğu bir diğer tasavvur da zenginlerin kölelerinin oluşudur. Bu durumda âşık da sevgilinin kölelerinden biridir hatta efendisine en samimi duygularla bağlı olan köledir. Ayrıca beyitte zenginlerde ve güzellerde vefa olmadığı ifade edilmiştir.

Körkebaylarğa gedâ bolduñuz ey 'ışk ehli

Bu ganîlerğa vefâ nağdi su'âl eylemeñiz [Kaya, 1996: 216]

(Ey aşk ehli! Güzellikçe zengin olanlara köle oldunuz. Bu zenginlere vefa nakdini sual etmeyin.)

Seyf-i Sarâyî'nin Gülistan Tercümesi, Kutb'un Hüsrev ü Şîrîn adlı mesnevisi, Lutfi Divanı ve Ali Şîr Nevâyî'nin Garâ'ibü's-Sıgar ve Fevâyidü'l-Kiber adlı divanlarında sevgili için kullanıldığını tespit ettiğimiz körke bay (körkke bay, görke bay) hakkında kelimenin güzellik bakımından zengin, güzelliği çok

anlamından hareketle farklı hayal ve tasavvurlar oluşturulduğu yaptığımız inceleme neticesinde görülmüştür.

Bazı beyitlerde körke bay (körkke bay, görke bay) sevgilinin güzellikçe zengin olma anlamı anımsatılıp sevgilinin güzellik unsurlarından biri üzerinde yoğunlaşmıştır. Lutfi Divanında İslam'ın şartlarından biri olan zenginlerin zekât vermesi hususu hatırlatılarak körkebay sevgilinin yan bakışı, zekât olarak tasavvur edilmiştir. Sevgilinin kaşı ile hilal, sevgilinin yüzünün yuvarlaklığı ile de ayın yuvarlaklık çizgisi arasında bir münasebet kurulmuştur. Sevgilinin kaşının hilale benzetildiği bazı beyitlerde hilal yardımıyla ramazan ayının ve bayramın tespit edilmesi geleneği anımsatılmıştır. Nevâyî'ye ait bir beyitte körkebay olarak nitelendirilen sevgilinin yüz güzelliği ile ayın güzelliği kıyaslanmış, sevgilinin yüz güzelliği nitelik bakımından üstün görülmüştür.

Ali Şîr Nevâyînin Garâ'ibü's-Sıgar adlı eserinde geçen bir beyitte körke bay (körkke bay, görke bay) sözcüğünün güzellikçe zengin anlamıyla bağlantılı olarak zenginlerin gururlu olduğu dile getirilmiş, bu yüzden sevgilinin (zengin) âşıkla (fakir) sohbet etmekten utanacağı ifade edilmiştir. Bu beyitte sevgiliye kavuşmanın mümkün olmadığı düşüncesi iki sosyal sınıf üzerinden zengin ve fakir örneğiyle açıklanmıştır.

Tespitimize göre körke bay (körkke bay, görke bay) hakkında oluşturulan en yaygın tasavvur, İslam'da zenginlerin zekât vermesi gerektiğidir. Bu tasavvurun söz konusu olduğu beyitlerde fakir bir âşık tasviri yapılmaktadır. Buna göre sevgili güzellik bakımından zengindir ve güzelliğinden fakirlere özellikle de âşığa zekât vermelidir. Bu tasavvur Lutfi ve Ali Şîr Nevâyî tarafından birer kez kullanılmıştır. Zenginlikle ilgili oluşturulan bir diğer tasavvur da Ali Şîr Nevâyî'nin Fevâidü'l-Kiber adlı eserinde bir kez tercih edilen zenginlerin köle ve hizmetkârlarının çok olmasıdır.

Körke bay (körkke bay, görke bay) kelimesinin güzelliği çok, güzellikçe zengin anlamından hareketle Seyf-i Sarâyî'nin bir beytinde şiir sanatının sevgilinin iç açıcı güzelliklerini anlattığı belirtilmiştir. Dede Korkut Hikâyelerinde görklü kelimesinin sadece Allah, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim'in sıfatı olarak kullanılması şüphesiz tesadüfi bir tercih değildir. Zira körke bay (körkke bay, görke bay), fiziki ve manevi bakımdan eksiksiz ve kusursuz olan bir sevgilinin karşılığıdır. Nitekim Seyf-i Sarâyî'nin bir beytinde körke bay (körkke bay, görke bay) olarak nitelendirilen sevgilinin hem yüz ve boy güzelliği hem de ilim ve erdem bakımından güzel olduğu söylenmiş, böylece körke bay (körkke bay, görke bay) sözcüğü ile sevgilinin maddi ve manevi güzelliği bir bütün olarak karşılanmıştır. Körke bay (körkke bay, görke bay) ile aynı kökten gelen görklü sözcüğünün hem İslam öncesi hem de İslami devir kültür özelliklerini taşıyan Dede Korkut Hikâyelerinde Allah, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim'e ait bir sıfat olarak kullanılması da bu düşüncüyü desteklemektedir. Ayrıca Yenisey Yazıtları E-10'da ve E-52'de geçen ve hanın sıfatı olarak kullanılan körtle veya körkle sözcükleri de kağanın fiziki güzelliğini ifade ettiği gibi onun huy özelliklerini tasvir etmek için de tercih edilmiş olmalıdır. Bu bağlamda sonuç

olarak İslam öncesi Türk toplumunda insan güzelliğinin bir bütün hâlinde fiziki ve manevi güzellik bağlamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA:

1. Bağcı S. *Lutfi Divanının Türkiye Türkçesine aktarımı*, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
2. Begmatov E., Hojiyev A. ve Mirzayev T. *Özbek Tilinin İzahlı Lügati*, Taşkent: Gafur Gulam Neşriyatı, 2022.
3. Durgut H. *Şeyh Süleyman Efendi-i Buhârî Lügât-ı Çağatay ve Türkî-i Osmânî (Cild-i Evvel)*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
4. Gökyay O. Ş. *Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, 2000.
5. Kaçalın M. S. *Niyâzî Nevâyî'nin sözleri ve Çağatayca tanıklar el-lügâtu'n-Nevâiyye ve 'istişhâdâtü'l-Çağatâ'iyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
6. Karamanlıoğlu A. F. *Seyf-i Sarâyî Gülistan Tercümesi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1978.
7. Karaörs M. M. *Nevâdirü'ş-Şebâb*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.
8. Kaya Ö. *Fevâyidü'l-Kiber*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1996.
9. Kut G. *Garâ'ibü's-Sıgâr*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2003.
10. Pala İ. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayıncılık, 2003.
11. Rahimi F. *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
12. Tokay Y. Kitap Tanıtım ve Değerlendirme – Kutb'un Husrav u Şîrîn'i Dizin-, *International Journal of Language Academy*, (2017, 5/1, 436-450.
13. Türkay K. *Bedâiyü'l-Vasat*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2002.
14. Saygın M. *Ali Şîr Nevâyî'nin Garâ'ibü's-Sıgar Adlı Divanının Tahlili*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).
15. Sertkaya O. F. Yenisey Yazıtlarından E-10'da KŴRTL, E-52'de İse KŴRTLA Şeklinde Geçen Kelimeyi 'Kür(ü)t(ü)l' mü Yoksa 'Körtle' mi Okumalıyız? *Journal of Old Turkic Studies*, 2017, 1/1, 113-127.
16. Şentürk A. A. "Klasik Şiir Estetiği". *Türk Edebiyatı Tarihi*. (Ed. Talât Sait Haman), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2007. C. 1, 361-402.

MUNDARIJA

<i>Sirojiddinov Shuhrat</i>	O'zbek tili – xalqaro maydonda!	
I SHO‘BA. O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI VA TILSHUNOSLIKNING NAZARIY MASALALARI		
<i>Ashirboyev Samixon</i>	O'zbek adabiy tilining tayanch dialektini belgilash yo'lida	6
<i>Hakimova Muhayyo, Rahmatova Feruza</i>	O'zbek tilida kognitiv metonimiya	11
<i>Juraqobilova Xamida</i>	She'riy asarlarda kognitiv metaforalar shakllanishida lingvomadaniy omillarning ta'siri	17
<i>Mustafayev Fizuli</i>	Kino dilində söz birləşməsi və qoşa sözlər haqqında	24
<i>Jabborov Baxrom, Sharipova Sarvinoz, Istamova Shohista.</i>	O'zbek iboralarining milliy mentalitetni ifodalashdagi o'rni	32
<i>Turdiboyev Tohir</i>	Yordamchi so'zlar masalasiga doir ayrim qarashlar	37
<i>Abjalova Manzura</i>	Hozirgi o'zbek tili leksik sathiga doir ba'zi masalalar	42
<i>Sheronov Boyirboy</i>	Sintaktik sathda mazmuniy-shakliy nomutanosiblik haqida	50
<i>Madjidova Dilorom</i>	Современные методы и проблемы прикладного языкознания	54
<i>Tolipova Dildora</i>	Лакуны в узбекских письменных литературных источниках и проблемы их перевода	59
<i>Elova Dilrabo</i>	O'zbek tilshunosligida uslubiy xoslanishni farqlash xususidagi qarashlar	67
<i>Abdullayev Jumanazar</i>	Yangi O'zbekistonning mumtoz tilshunoslik merosi, zamonaviy lingvistik qadriyati	73
<i>Israilova Saodat</i>	Turk va o'zbek tillarida rang bildiruvchi leksemalar semantikasi	84
<i>Kasimova Ziyoda</i>	Cho'lponning "Kecha va kunduz" romanidagi frazeologik birliklarning badiiy-uslubiy tahlili	88
<i>Baxodirova Shaxlo</i>	Lakuna va realiya munosabati	92

<i>Hakimov Dilshod</i>	“Biz” va “o‘z” olmoshlarining o‘zbek tilidagi funksional maqomi: struktur-semantik tahlil	98
<i>Kurbanbayev Otabek, Qodirberganova Dilnura</i>	O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari	107
<i>Allaquliyeva Qunduz</i>	Ixtionimlarning lingvistik va ekstralingvistik omillar asosida yangi ma’no ifodalashi	113
<i>Isoqulova Qunduz</i>	So‘z-gaplarning noverbal vositalar bilan ifodalanishi	117
<i>Ismayilli Ayshen</i>	Sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlar xulasə	122
<i>Davronova Zarnigor</i>	Sadriddin Ayniyning “Sudxo‘rning o‘limi” qissasidagi antroponimlarining kognitiv-semantik tahlili	132
<i>Muzaffarova Zarrina</i>	Metonimiyaning konseptual modellari	136
<i>Yusupova Aziza</i>	Metaforaning she’riy matnlarda aks etishi	140
<i>Mamarasulova Maftuna</i>	Fonosemantik g‘oyalarning rivojlanish bosqichlari	146
<i>Abdurasulova Dilnoza</i>	Ayollar nutqida konnotatsiya va murojaat birliklarining pragmatik xususiyatlari	151
<i>Soqiyeva Shirin</i>	Tilshunoslikda konseptni o‘rganishda til va madaniyatning o‘rni	157
<i>Abruyeva Zaxro</i>	O‘zbek tilidagi murojaat shakllarining konseptual tuzilishi	160
<i>Bovmanova Bashorat</i>	O‘zbek tilida halollik tushunchasining leksik-semantik ifodalanishi	164
<i>Jumaniyozova Charos</i>	Hajm-o‘lchov bildiruvchi sifatlarning nisbiylik xususiyati	168
<i>Xayrullayeva Ra’no</i>	Kichraytirish qo‘shimchalarining nutqdagi ahamiyati	172
<i>Tursunova Sojidxon</i>	“Fayzining amakisi” hikoyasidagi nutqiy akt vositasida ifodalangan ironiyalar tahlili	177

<i>Utegenova O'g'iloy</i>	Badiiy asarlarda tasviriy ifodalar	181
<i>Maxmudova Matluba</i>	Qaratqich kelishigi semantikasiga doir ayrim mulohazalar	185
<i>Xolmamatova Sarvinozxon</i>	Konnotatsiya va konnotativ birliklarning o'rganilganlik darajasi hamda turlari	191
<i>Turg'unboyeva Dilnoza</i>	Zamonaviy tilshunoslikda miqdor kategoriyasining o'rni	199
<i>O'ralova Nargiza</i>	Parsellyatsiya va metaforaning o'zaro aloqadorligi	204
<i>Jabborova Aziza</i>	O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqidagi evfemizmlarning morfologik tahlili	209
<i>Odilova Dilobar</i>	Jahon tilshunosligida o'xshatishlarning ilmiy tadqiqi	214
<i>Nazarov Qobilbek</i>	Turli tizimdagi tillarda soma komponentli maqollarning tasniflanishi	218
<i>Mullaboyeva Shirin</i>	Til, estetik tafakkur va didning paremiologik birliklarda ifodalanishi	226
<i>G'aybullayev Erkinjon</i>	O'zbek madaniyatini ifoda etishda lakunalarning roli: Cho'lpon asarlari misolida	230
<i>Oripova Mavluda</i>	Sinestezik metaforalarning lingvomadaniy xarakteri:sinestezik metafora va milliy o'ziga xoslik	240
<i>Otaxonova Sohiba</i>	Antroponimlarning internet va yangi media makonidagi o'rni	245
<i>Shodmonaliyeva Yulduz</i>	Modallik bilan tasdiq-inkor kategoriyasining o'zaro munosabati	250
<i>Sobirova Maftuna</i>	Konchilik terminotizimi va uning o'zbek leksik tizimidagi o'rni	256
<i>Umarova Shahzoda</i>	O'zbek tilshunosligining kombinator lingvistikaning shakllanishidagi o'rni	260
<i>Turg'unova Maftuna</i>	Til taraqqiyotida kognitiv tilshunoslikning o'rni	270
<i>Muratova Nafisa</i>	Tilak va tabrik nutqiy aktida ekstralingvistik	274

	vositalarning o'rni	
<i>Murotov Hamro</i>	Reklama matnlarining tasnifi	280
<i>Normuminov Laziz</i>	Qo'chqor Norqobil hikoyalarida xalqona so'zlashuv, ibora va maqollarning qo'llanishi	285
II SHO'BA. AMALIY TILSHUNOSLIK VA LINGVODIDAKTIKA MUAMMOLARI.		
<i>Xolmanova Zulxumor</i>	Tilning ma'lumotlarni saqlash va yetkazish funksiyasi	289
<i>Qurbonova Munavvara</i>	Ontolingvistika va pragmalolingvistika munosabatida deyktik birliklarning o'rni	297
<i>Ruzibayeva Nigoraxon</i>	Psychological needs in the language classroom	303
<i>Abdurahmonova Muqaddas</i>	Ментальные омонимы в когнитивной лингвистике	308
<i>Umurzoqova Marhabo</i>	Badiiy matnda ayol lisoniy shaxs tiplari xususida	317
<i>Abjalova Manzura</i>	O'zbek tili multikorpusi – zamonaviy ta'limiy tizim	321
<i>Ruzmetova Novval</i>	Роль узбекских народных традиций в социокультурном развитии студентов	326
<i>G'ulomova Nargiza</i>	Alisher Navoiy mualliflik korpusini yaratishda statistik ma'lumotlarning muhimligi	335
<i>Dedaxanova Muazzam</i>	Lingvistik ekspertizaning yuzaga kelishi va shakllanish tarixi	344
<i>Shamsiyeva Manzura</i>	Animatsion filmlarning aksiolingvistik jihatlari	347
<i>Xudaykulova Shaxnoza</i>	O'zbek tili diskursida global qadriyatlarining aksiolingvistik integratsiyasi	353
<i>Ibragimova Sayyora</i>	Псевдонимы узбекских и русских писательниц: генезис, семантика и когнитивные особенности	357
<i>Tilyabayev Kamil</i>	Благодарные: из эмоционального опыта	361

	изучения узбекского языка как второго	
<i>Alimardanov Elyor</i>	Xorazm dialektal zonasining qipchoq shevali areallari	369
<i>Bozorova Sabohat</i>	Gazeta tili va publitsistik janrlarning lingvostilistik xususiyatlari	372
<i>Abduvoxidova Mavzuna</i>	Обучение грамматике в условиях коммуникативного подхода	377
<i>Mamadayupova Vasila</i>	Katta yoshdagilarning xorijiy til o'rganishi	381
<i>Azizova Feruza</i>	Raqamli texnologiyalarning til evolyutsiyasiga ta'siri: XXI asrda yozma va og'zaki muloqotning transformatsiyasi	385
<i>Abdullayeva Roxila</i>	Xarakter ifodalovchi birliklarning freym tahlili	389
<i>Yusupova Shahzoda</i>	Suggestiv nutq ta'sirchanligini oshirishda sifatlarning o'rni	393
<i>Mamirova Xayriniso</i>	Ko'p ma'noli so'zlarni qayta ishlashning gibridd modellari	398
<i>Nabiyeva Parvina</i>	Assotsiativ tezaurus: til tasviri va inson ongining modellashtirilishi	405
<i>O'rinova Zarifa</i>	Iqtiboslarning intertekstual tezaurusda aks etishi	410
<i>Rayimjonova Matluba</i>	Rauf Parfi she'riyati leksikasini chastotali lug'at asosida tadqiq qilish muammolari va yechimlari	414
<i>Turobova Nargiza</i>	Ulug'bek Hamdam ijodining lingvopragmatik tahlilida presuppozitsiya	418
<i>Abdullajonova Madina</i>	"Fiziologik xatolar"ni disgrafiyadan farqlash masalasi	424
<i>Pulatova Umriniso</i>	Yoshlar slengining ayrim o'ziga xos hududiy xususiyatlari	428
<i>Imomova Ismigul</i>	Dramatik matnlarda qo'llanilgan barqaror birikmalar va maqollarning intertekstual ohang va mazmunini boyitishdagi roli	435
<i>Arolova Nafisa</i>	Til o'zlashtirishda leksik portlash hodisasi	440
<i>Tursunboyeva Fayiza</i>	Korpus lingvistikasining diniy matnlardagi o'rni	443

<i>Amrullayeva Mohinur</i>	O'zbek tilidagi ayrim fe'l-atvor frazemalarining semantik tasnifi va uslubiy xususiyatlari	450
<i>Mirnosirova Dilbar</i>	Bolalar verbal assotsiatsiyalarining ayrim sintaktik xususiyatlari	454
<i>Aminova Zilola</i>	Darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'zga tili o'quvchilarning nutqini o'stirish	462
<i>Muratova Ademi</i>	Multilingualism and bilingualism in turkic-speaking countries: contemporary challenges and development prospects	466
<i>Umurzakova Zuxraxon</i>	Ona tili darslarida interaktiv raqamli resurslarni tatbiq etishning didaktik qulayligi	472
<i>Maxmudjonova Nargizaxon</i>	Tilshunoslarga bog'lab berilgan tomorqa...	477
III SHO'BA. MADANIYATLARARO MULOQOT VA O'ZBEK TILI TARAQQIYOTI		
<i>Uluqov Nosirjon, Solixodjayeva Xavasxon</i>	O'zbek sayillari va ayrim turk bayramlarining etnolingvistik hamda lingvokulturologik tahlili	481
<i>Mirzodjanova Malika</i>	Сравнительный семантический анализ употребления английских “over”, “above” и их таджикских эквивалентов	489
<i>Komilova Gavharoy</i>	Nutq tadqiqida yangi yondashuvlar	484
<i>Pulatova Zamira</i>	Роль межкультурной коммуникации в процессе изучения языков	497
<i>Moldokulova Elina</i>	Сохранение узбекской культурной идентичности через язык и традиционный костюм в эпоху глобализации	501
<i>Yo'ldoshxonov Javohirbek</i>	Микротопонимы как ономастическая реалия: сравнительный анализ ташкента и лондона	505
<i>Abduqodirova Zebo</i>	The role of lingvocultural competence in the translation of specialized ecological texts. (English and Uzbek languages)	509

<i>Otamirzayeva Sug'diyona</i>	Teaching legal english in uzbek context: challenges of terminology	514
<i>Sayfiyeva Komila</i>	Fitonim komponentli o'zbek va ingliz maqollarining madaniyatlararo qiyosiy tadqiqi	521
<i>Madjidova Maftuna</i>	Лингвосоматические единицы которые характерные для арабской культуры	529
<i>Xasanova Sohijamol</i>	Ingliz va o'zbek tillarida "yaxshilik" va "yomonlik" kategoriyalarining lingvokulturologik tahlili	534
<i>Lafasova Mavjuda</i>	Xorij tilshunosligida o'xshatishlar tadqiqi	539
<i>Olimova Mushtariybonu</i>	O'zbek va ingliz xalq maqollaridagi "omad" va "omadsizlik" konseptlarining qiyosiy tahlili	544
IV SHO'BA. O'ZBEK TILINING XORIJDA O'QITILISHI VA O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI		
<i>Akalin Ahmet</i>	<i>Kültür Taşıyıcısı Olarak Özbek Dilinin Diplomatik Fonksiyonu</i>	549
<i>Rahmonqulov Abdunazar</i>	O'zbek va tojik tillari interferensiyasi haqida	555
<i>Rafibayeva Nasiba, Mingboyeva Oypari</i>	Лингвистика и страноведческий аспект в преподавании иностранного языка	559
<i>Xakimova Mavzunadjon</i>	Лингвистическое табу и стратегия эвфемизации в таджикском и английском языках	563
<i>Musurmankulova Shaxribon</i>	Turk tiliga xos ayrim frazemalar tahlili	569
<i>Xodjayeva Mashhura</i>	Влияние глобализационных тенденций на методику обучения иностранным языкам	576
<i>Erkaboyeva Havojon</i>	Translation studies and the internationalization of the uzbek language	581

<i>Axmedova Niluzar</i>	Emotsional leksikaning semantik-pragmatik talqini: ingliz va o'zbek tillari misolida	584
V SHO'BA. TIL TARIXI VA TURKIY TILLAR TADQIQOTLARI		
<i>Seyhan Tanju</i>	Ali Şir Nevâyî ve Üslubunda Fiillerin Yeri	589
<i>Abdushukurov Baxtiyor</i>	O'zbek tilining tarixiy takomili va buguni	604
<i>Rahimi Farhad</i>	Nezrali'nin Çağatay Türkçesi Sözlüğünün Yanlışıları Üzerine	611
<i>Jafarzade Vahide</i>	Mustafa Zəririn "Siyərün-nəbi" əsəri haqqında bəzi qeydlər	640
<i>Muhammadiyahva Dilafro 'z</i>	"Boburnoma" parallel korpusini yaratishdagi tarjima tamoyillari	650
<i>Bo'ronov Anvar</i>	Poloves-qipchoq tillari maishiy leksikasi milliy identifikatsiyalash mezoni sifatida	657
<i>Xo'janiyazova Shahnoza</i>	Alisher Navoiyning "Sab' ai sayyor" asaridagi idish-tovoq nomlarining leksik-semantik xususiyatlari	665
<i>Xolmurodova Mushtariy</i>	"Nasoyim ul-muhabbat" asaridagi tibbiy terminlar tahlili	670
<i>Mirzayeva Ulker</i>	Yunan mənəbələrində işlənən Azərbaycan antroponimlərinin leksik-semantik təhlili	676
<i>Babazade Rahshane</i>	Mustafa Zəririn "Yüz hədis və yüz hekayə" əsərində zərflər	684
<i>Yodgorov Hamid</i>	"Qo'noq" umumturkiy leksemasining etimologiyasi	697
<i>O'razova Iqbol</i>	Frazemalar kognitiv semantikaning o'rganish obykti sifatida	701
<i>Azizzade Turkan</i>	R.O.Şor Yafəs-türk dil əlaqələri haqqında	705
<i>Saygin Muhterem</i>	Klasik Türk Edebiyatının Doğu Sahasında Sevgili İçin Kullanılan Bir İfade Körke Bay (Körkke Bay,	711

	Görge Bay)	
<i>Hamishog'lu Meryem</i>	Türkçenin İlk Sözlüğü Dîvânu Lugâti't-Türk'ten Özbek Türkçesine Bitki Adları	718
<i>Bakirov Qudratillo</i>	Turkiy dunyoda vaqt tushunchasi va uning o'rganilishi	734
<i>Sattorova Shahnoza</i>	O'zbek va turk tillarida bir xil etimologiyaga ega o'simlik nomlarining qiyosiy tahlili	739
<i>Maqsudova Feruza</i>	Muqaddas qadamjo nomlari – onomastika sohasining o'rganish obyekti sifatida	745
<i>Azizova Nilufar</i>	“Devonu lug'otit turk”dagi o'z qatlamga oid ijtimoiy munosabat semali leksemalar	750
<i>O'tkirbek Muhammad Sobir</i>	Arba'in she'rlarda “hayit” so'zining lingvopoetik timsollari	756
<i>Siddiqova Naimaxon</i>	Eskirgan so'zlarning eskirmagan ma'nolari	760
<i>Qasimova Sema</i>	“Kitabi-Dədə Qorqud” matnlərində qadin-kishi müraciət formalarinin üslubi, linqvistik və psixolinqvistik tahlili	766
<i>Turdiyeva Roza</i>	O'zbek, qoraqalpoq va ingliz tillaridagi maqollarda zoonimlarning umumiy va milliy xususiyatlari	774